

Fordømt og dødsdømt efter fødsel i dølgsmål

Samfundets normer og moral gjorde det tidligere umuligt åbenlyst at få et barn uden for ægteskab. Det åg er taget fra nutidens kvinder - i Danmark, men ikke overalt

Beth Grothe Nielsen: Letfærdige Qvindfolk. Om Gisle Nielsdatter og andre barnemordersker. Aarhus Universitetsforlag 1999. 235 s.

Af Mary-Ann Kromann-Andersen og Lene Marie Dideriksen

Beth Grothe Nielsens bog *Letfærdige Qvindfolk* blev udgivet første gang i 1982 på forlaget Delta. Som begrundelse for 2. oplag beskriver forfatteren i forordet til bogen, hvordan hun er stødt på dødsdømte barnemordersker i sit arbejde i Afrika. Hun refererer endvidere, hvordan situationen for enlige mødre de seneste årtier stadig forværres i England og USA.

Forfatteren er lektor i proces- og kriminalvidenskab ved Aarhus Universitet, og i bogen hedder det manende, at en tilbagegang for kvinders retlige situation er mulig. Vi må se det i tråd med det tilbageslag, der er blevet diskuteret i forhold til kvinders generelle situation.

Bogens titel gengiver dele af ordlyden i den retlige anklage, som barnemordersker i det 17. og 18. århundrede dødsdømtes efter: De var letfærdige qvindfolk. Dødsstraffen for barnedrab og fødsel i dølgsmål blev afskaffet med straffeloven af 1866.

Bogen består af tre kapitler: "Forbrydelserne", "Omstændighederne" og "Forandringerne". Underafsnittene fortæller, hvad hvert afsnit centrerer sig om, således f.eks. under "Forbrydelserne": Danske Lovs regler, lovens begreber og virkeligheden, sagens gang, dommen, (...) henrettelsen, forbrydernes udbredelse. Under "Omstændighederne": kvinden, barnefædrene og de andre, straffen for lejemål [samleje uden for ægteskab], ægteskabshindringerne, faderskabet og de uægte børn og

andre retlige og sociale forhold. Under "Forandringerne": Retlige og sociale reformer, reformer og reformforsøg i straffesystemet, den samfundsmæssige baggrund, historiens videre forløb, domme angående barnedrab m.m.

Elendighedsforskning

Bogens anvendte metode er den dokumentariske, hvis mål det er at afdække og beskrive faktuelle forhold. Fremstillingen er således meget beskrivende, sober og kølig, men implicit solidarisk med barnemordersken, hvis forhold i samfundet ofte var meget belastede. Tesen er altså, at årsagen til fænomenet skal søges i samfundsforholdene. Bogen er forfattet inden for et paradigme, hvor afdækning af et problem menes at føre til erkendelse og mobilisering, efterfulgt af forbedringer af de påviste forhold.

Denne kritiske metode har sin rod i 70'ernes politisering, bl.a. repræsenteret af Frankfurterskolen. Herbert Marcuse citeres umiddelbart før indledningsafsnittet:

"Magthaverne har altid været i stand til at styre kærlighedens kræfter" (1972).

Og metoden hænger desuden uløseligt sammen med den udmærkede elendighedsforskning, der er foretaget inden for kvinde- og kønsforskningen, som absolut har og har haft sin berettigelse. Og som genuin grundforskning inden for et historisk og retligt felt har bogen absolut sin berettigelse. Men ligefrem læse den som Inger Dübeck - det gjorde vi nu ikke. Hun anmeldte bogen i *Politiken*, hvor hun - som citeret på bogens bagside - skriver: "Forfatteren har en levende og medrivende

pen. Det er kriminalreportage på højt plan". Stoffet er for faktisk til at blive læst som kriminalreportage. Men vi giver Inger Dübeck aldeles ret i, at "alt hvad forfatteren fremlægger er veldokumenteret og velargumenteret."

Årsag og virkning

Det psykologiske felt er ikke Beth Grothe Nielsens projekt. Derimod siger hun:

Samfundsstrukturen satte snævre grænser for, hvilke retlige og faktiske reformer, der kunne gennemføres. Det er påvisningen af disse grænser, der er hovedformålet med historien om de "letfærdige Qvindfolk".

Hun legitimerer desuden sit projekt således:

Med kendskab til sammenhængen mellem samfundsstruktur og reformmuligheder i tidligere tider kan nutidens kvinder med større sikkerhed gennemskue samfundets aktuelle struktur og de muligheder for forandringer, den giver. Derved kommer et realistisk grundlag for krav om strukturændringer også til syne.

Der var formentligt ikke meget spillerum for 1700-tallets "letfærdige kvinde", og vi savner måske en mere psykologisk forståelse af årsag og virkning, også når Beth Grothe Nielsen sammenligner med 1974, da hun læste om en 16-årig piges skæbne. Så opstår der problemer, mener vi, for her er vi trods alt i en anden kontekst. Beth Grothe Nielsen siger:

Et svangerskab, der holdes hemmeligt, en fødsel, der foregår i dølgsmål, et

nyfødt barn, der prisgives, forekommer selv i vore dage.

Min interesse for sagen opstod i 1974, da jeg i avisen læste om en 16-årig piges skæbne. Hun havde af sine stærkt religiøse forældre altid fået at vide, at seksuel omgang inden ægteskabet var en dødsynd.

Hun fødte alene på sit ungdomsskole-værelse - måske var det en dødfødsel, måske ombragte hun sit barn. Vi er i 1974 i et industrielt og moderne samfund, hvor aborten faktisk er indført. I denne kontekst ville det måske være belejligt at nærme sig det psykologiske og evt. at tale om religiøse neuroser etc., hvis man ønsker at forstå baggrunden for det barnedrab, der foregår i 1974. Vi savner altså den psykologiske tilgangsvinkel, der kan være med til at fortælle os, at der er forskel på den fødsel i dølgsmål og det barnedrab, der foregår i 1974 og i 1774.

Forbryderen som offer

Ugeavisen *Århus Onsdag* bragte ultimo 2000 en artikel med Beth Grothe Nielsen under rubrikken "Tanker i tiden". Her møder vi overskriften: "Børn og kriminalitet: Strengere straffe gør ondt værre." Denne holdning afspejles også i *Letfærdige Qvindfolk*. Banalt sagt: Straf hjælper ikke, tværtimod, fordi parterne er underlagt og undertrykt af en samfundsstruktur, der igen gør "os" kriminelle. Artiklen i *Århus Onsdag* handler om førstegenerations-danskere og de voldtægter, der også i den seneste tid igen har præget billedet - og medierne.

I *Letfærdige Qvindfolk* beskrives forbrydelserne nok, men forbryderen betragtes som uskyldig og som det egentlige offer for samfundsstrukturen. Forfatteren forholder sig simpelthen ikke til det forhold, at de "letfærdige Qvindfolk" er skyldige i at slå deres børn ihjel, hvor-

Wiedevelt: Jomfru på Fødelstiftelsen.

dan man end vender og drejer det. En kvinde tramper sit barn ihjel med træsko på.

Men Beth Grothe Niensens vægning skyldes formentlig igen, at hun anser individets indflydelse på samfundsstrukturen begrænset, og hun behandler denne struktur mere indgående, end hun behandler individet og dets skyld. Hun anser den skyldige som offer. Offer for samfundets struktur, lov og regler, magtens og pengenes fordeling. Naturligvis.

Artiklen i *Århus Onsdag* drejer sig lidt firkantet sagt om, at de unge andengenerations-drenge egentligt er uskyldige i den voldtægt, som de bedriver, fordi de er ofre for uklare signaler fra det danske samfund. Beth Grothe Nielsen udtaler, at selv små 11-12 års piger ligner "små ludere". Mere eller mindre underforstået: At man egentlig ikke kan for-tænke drengene i at voldtage dem?!

Solidaritet

Sådanne udsagn viser dels en misforstået humanisme, dels en begrebsforvirring samt et arkaisk kvindesyn, der impliciterer en velkendt, men uhyggelig *blame the*

victim-holdning, specielt når man taler om 11-årige. Hvor skal man have solidariteten, når forbryderen (den, der rent faktisk begår voldtægten) ses som offer, for så bliver det reelle offer, som f.eks. kan være en psykisk handicappet, ung kvinde, nemlig skyldig i den forbrydelse, der overgår hende.

At give voldtægtsofferet skylden for, at hun er blevet voldtaget, er en gammel og desværre velkendt magthaverstrategi. Den benytter Beth Grothe Nielsen, når hun bebrejder den 11-årige og hendes forældre, at hun ligner en luder og derfor implicit anmoder om at blive behandlet som en sådan.

De 11-årige, vi kender, er måske nok avanceret klædt, men ligner på ingen måde "små ludere".

Solidaritetsbegrebet kan blive selvmodsiggende, når det udfoldes; Solidariteten med nogle slags ofre, de "sande" ofre, om man vil, går fløjten. Drude Dahlerup påpeger i oversigtsartiklen "Når man ikke kan se skoven for bare træer", at Foucault så at sige falder i en logisk fælde, når han føler solidaritet med den voldtagede landsbytosse - og ikke landsbytossens offer.

Letfærdige Qvindfolk er en udmærket grundforskningsbog, der minutiøst beskriver barnedrab og dertil hørende straf fra ca. 1750 til vor tid. På trods af denne anmeldelses kritik er det positivt - i en tid da kvindeforskningen er trængt - at der udgives bøger, der beskæftiger sig specifikt med kvinder og deres uhyre vanskelige kår igennem historien.

Mary-Ann Kromann-Andersen er cand. mag i religionshistorie og Køn, Kommunikation og Kultur.

Lene Marie Dideriksen er cand. mag i kunsthistorie og religionshistorie og soci- alrådgiver.